

ISLAMSKA MISAO

Osnivač i izdavač: Fakultet za islamske studije, Novi Pazar

Za izdavača: Prof. dr. Enver Gicić

Glavni urednik: Prof. dr. Enver Gicić

Pomoćnik urednika: Prof. dr. Hajrudin Balić

Redakcija: prof. dr. Mustafa Fetić, prof. dr. Almir

Pramenković, hfz.doc. dr. Haris Hadžić, doc. dr. Siham Mevid

Šerijatski recenzent: prof. dr. Almir Pramenković

Tehnički urednik: Senad Redžepović

Lektor: Samir Škrijelj

Štampa: Grafičar, Užice

Tiraž: 500 primjeraka

Adresa redakcije: Fakultet za islamske studije,
ul. Rifata Burdževića 1, 36300 Novi Pazar

Štampanje ovog broja pomogla je Vlada R. Srbije - Kancelarija
za saradnju sa crkvama i verskim zajednicama

CIP - Katalogizacija u publikaciji

Narodna biblioteka Srbije, Beograd

378:28

ISLAMSKA misao : godišnjak Fakulteta za islamske studije Novi Pazar /
glavni urednik Enver Gicić. - 2007, br. 1- . - Novi Pazar : Fakultet za islamske
studije, 2007- (Užice : Grafičar). - 24 cm

Godišnje.

ISSN 1452-9580 = Islamska misao (Novi Pazar)

COBISS.SR-ID 141771532

Mr. Selma Graca

Dr. Mustafa Fetić

28-45(=1:497.6)(497.11)

316.362.1(=1:497.6)(497.11)

BOŠNJAČKA PORODICA IZMEĐU TRADICIJE I SAVREMENOSTI

Apstrakt

Tema ovog istraživačkog rada je *Bošnjačka porodica između tradicije i savremenosti*. Mnogobrojne odlike čine bošnjačku porodicu, a u tekstu ćemo govoriti o odlikama koje se odnose na tradicionalne i savremene bošnjačke porodice. Ono što u kontinuitetu odlikuje bošnjačku porodicu u odnosu na neke druge zajednice drugih naroda jeste islamski način života koji je utkan u kulturi Bošnjaka.

Bošnjaci, kako navodi Karčić (2006), pripadaju višestoljetnoj islamskoj tradiciji u razumijevanju i primjeni normativnih izvora islamskog učenja tokom vremena na bosanskom tlu. Islamska tradicija Bošnjaka podrazumijeva oblik mišljenja ili ponašanja koji se neprekidno slijedi iz generacije u generaciju obuhvatajući mišljenje i praksu, kontinuitet i prihvaćenost kroz generacije. (Karčić, 2006)

Osjećaj pripadanja nekoj zajednici ogleda se u svakodnevnom odnosu prema vrijednostima i kulturi koja je dio te zajednice. Porodica je prva ustanova u razvoju ljudskog bića, njegovog viđenja svijeta oko sebe, kroz učenje i podučavanje, oblikovanje mišljenja i razmišljanja, shvatanja i prihvatanja svih vrijednosti koje su dio kulture određene zajednice, pa je samim tim i najodgovornija i najzaslužnija za naraštaje koje podiže.

Bošnjačka porodica teži promicanju vrednota kulture kojoj i sama pripada, jer je jedino u mediju vlastite kulture moguće u djetetu razviti *dostojanstvo, ponos, samopoštovanje, moralnu hrabrost, i sl.* (Slatina, 1999: 253)

Abstract

This research paper examines 'Bosniak family between tradition and modernity'. Numerous characteristics distinguish Bosniak families. In this text we will examine various characteristics pertaining to traditional and modern Bosniak families. What persistently distinguishes the Bosniak family in relation to other communities or nations is the Islamic way of life that is woven into the culture of Bosniaks.

According to Karčić (2006), Bosniaks belong to the centuries-old Islamic tradition when it comes to understanding and applying normative sources of Islamic teaching over time in Bosniaks' space. The Islamic tradition of Bosniaks implies a form of thought or behavior which was nurtured from generation to generation, encompassing thought and practice, continuity and acceptance throughout generations. (Karčić, 2006)

The feeling of belonging to a particular community is reflected in the everyday attitude towards the values and culture that shape that community. The family is the first institution in the development of the human being, it shapes his vision of the world around him, through learning and teaching, shaping opinions and thinking, understanding and acceptance of all values that are part of the culture of a community. The Bosniak family strives to promote the values of the culture to which it belongs, because only in the medium of their own culture is it possible for a child to develop values such as dignity, pride, self-respect, moral courage, etc. (Slatina, 1999: 253)

Značaj porodice u bošnjačkoj kulturi

Porodica je osnovna ćelija ljudskog društva koja u najužem smislu obuhvata roditelje i djecu, a u širem smislu obuhvata i ostale članove: djeda i nanu, dajidže, amidže, hale i tetke. Bošnjačka porodica se temelji na zajedništvu i međusobnom potpomaganju svih članova porodice koji brinu jedni o drugima.

Porodica postoji još od početka ljudskog života na Zemlji, sa prvim ljudima koji su stvoreni Ademom i Havom, a onda i njihovom djecom. Njena struktura se vremenom mijenjala zavisno od vremena i različitih društava koja su živjela kroz historiju.

U *Pedagoškoj enciklopediji* pronalazimo šire objašnjenje pojma porodice:

„U najopćenitijem smislu, porodica je društvena grupa historijski promjenjivog oblika u čijim okvirima se odvija proces reprodukcije društvenih individua; proces prirodne reprodukcije koji podrazumijeva rađanje, odrastanje i umiranje ljudskih individua, s jedne strane i proces njihove društveno-kulturne reprodukcije, s druge strane, koji se odvija kroz proces socijalizacije, individualizacije i zaštite i psihosocijalne stabilnosti i integriteta odraslih pojedinaca.“ (Potkonjak; 1989)

Bošnjačka porodica je u osnovi patrijarhalnog tipa. Ovaj tip porodice postoji i danas, pogotovu u ruralnim područjima u kojima uglavnom žive Bošnjaci, gdje su se sačuvale neke tradicionalne vrijednosti, kao što su: život i rad u zajedništvu, ukazivanje poštovanja i savjetovanje sa najstarijim članovima porodice prilikom obavljanja svakodnevnih poslova.

Značaj porodice najbolje se ogleda u toplini porodičnog doma, gdje rastu i razvijaju se novi naraštaji u ljubavi i međusobnom razumijevanju među članovima porodice, gradeći neraskidive veze koje traju i nastavljaju svoj opstanak sa novim naraštajima u porodici.

Bošnjačka književnost je, kako Imamović (1998: 114) navodi: „(...) osnovno ishodište i čuvar vladajućih običajnih i moralnih normi na

kojima je počivao društveni red i poredak. (...), ali istovremeno i moćan instrument odgajanja u bošnjačkoj porodici.“ (Zukić, 2013)

Mnogi autori ukazuju na značaj roditeljstva u bošnjačkim porodicama opisujući svoja osjećanja kroz narodno stvaralaštvo, prozu i poeziju. Roditeljstvo Bošnjaka najljepše se opisuje u djelu *Život i običaji muslimana u Bosni i Hercegovini*: „...Ali ako se iko ženi za to da iza sebe ostavi što više potomaka, to su naši muslimani. Ženidba je za muslimane samo onda sretna ako mu je brak blagoslovljen, to jest, ako ima dosta djece: ‘Beg Mustejbeg sretno se oženi. Lip je porod beže izrodio. Troje žensko, a četvoro muško. Nek’ ne želi ni sina, ni šćera, ni nevjesta, ni mladih zetova.’ Čim žena ima više djece, tim je vrjednija, uglednija i svome mužu milija. I najsiromašniji musliman iskreno se veseli porodu svakoga svoga djeteta, (...). Žena koja ne rađa, mužu je mrska, ako mu je prije vrlo draga bila. On je smatra voćkom bez ploda, ružicom bez cvijeta. (...) Mlada se Mustejbegovica hvali na sijelu svojim drugama kako je muž voli, (...) Ali joj jedna prigovara: ‘Zaludu ti fala i imanja, kad ti nejmaš od srca evlada’ (...).“ (Hangi, 1906 prema Zulić, 2013)

Značaj porodičnog doma ne može se mjeriti ni sa jednim oblikom društvenog života, jer toplina, ljubav i podrška koja postoji u porodici daje djeci snagu da idu kroz život odupirući se svim iskušenjima na koja nailaze. Zato je porodica ta koja će ih saslušati, dati im podršku i nesebičnu pomoć koja im je neophodna da nastave dalje kroz život.

Roditeljska ljubav koja živi u porodici čini dječiji psiho-fizički razvoj zdravim i stabilnim, pa imamo dobro odgojene i zdrave članove društva koji su spremni za rad i djelovanje u zajednici od kojih će svi imati koristi, a najviše njihove buduće porodice koje će nastaviti da zasnivaju prenoseći im sve vrijednosti koje su živjeli u porodičnom domu.

Odluke tradicionalne bošnjačke porodice

Tradicionalna bošnjačka porodica baštini patrijarhalni način organizacije svog djelovanja među svojim članovima koji je uglavnom

prožet islamskim načinom života, tj. slijeđenjem sunneta Poslanika alejhiselama u pogledu vjerskih propisa, kao što su obavljanje namaza, posta, zekata, hadža, udjeljivanje sadake, pomaganje potrebnih i dr.

Kao tradicionalno mjerilo funkcionalnosti bošnjačke porodice uzimaju se ajet i hadis o područjima djelovanja muškaraca i žena u porodici: „Muškarci vode brigu o ženama zato što je Allah dao prednost jednima nad drugima i zato što oni troše imetke svoje. Zbog toga su čestite žene poslušne i za vrijeme muževljeva odsustva vode brigu o onome o čemu trebaju brigu voditi, jer i Allah njih štiti. (Kur’an, An-Nisa, 34) Objašnjenje o čemu to žene vode brigu je u hadisu: - Muškarac je čuvar svoje porodice i odgovoran je za nju, a žena je čuvar u kući svoga muža i odgovorna je za ono što čuva. (...)“ (Muttefekun alejhi - prema Imamu En-Neveviju)

Običaji i tradicija sastoje se od skupa mišljenja, ponašanja, društvenih situacija koji se prihvate ili usvoje u osnovnoj, porodičnoj sredini, a kasnije verificiraju i proširuju u socijalnoj sredini, stičući svijest o zajedničkim vrijednostima i postupcima te nužnost njihovog poštovanja i prakticiranja. Tradicija i običaj su izraz čovjekovog identiteta i svijesti o njegovoj posebnosti i zajedničkoj pripadnosti. (Fočo, 2003)

Neke od odlika tradicionalne bošnjačke porodice jesu intelektualne i moralne vrijednosti koje ukazuju na važnost učenja i znanja, a to je ujedno i prvi Božiji imperativ u Kur’anu. Bošnjaci imaju svoju tradiciju osnivanja vjerskih i obrazovnih institucija koje služe za odgoj i obrazovanje njihove djece, u kojima uče o svojoj vjeri, kulturi i tradiciji. Prve takve institucije u bošnjačkoj tradiciji su: džamije, mektebi, vrtići, medrese, kasnije i islamski fakulteti, univerziteti itd. U ovim institucijama odgajaju se i obrazuju generacije koje su svjesne svoje uloge na ovom svijetu, uče se moralu i moralnim vrijednostima, njegovanju svoga jezika i očuvanju svojih tradicionalnih vrijednosti prenošenjem sa generacije na generaciju.

Pripadnost jednom narodu ili etnička pripadnost je “...osjećaj identifikacije posebnosti u datoj zajednici koja ih razlikuje od ostalih

(...), najčešće isto kao kod same nacije, jezik, historija, porijeklo, religija. Etničke razlike su potpuno stečene i društveno uspostavljene.” (Fočo, 2003: 69)

„Tradicionalno, obitelj je pored seksualno-reproduktivne imala i ekonomsko-proizvodnu, odgojno-obrazovnu, zdravstvenu, socijalnu, kulturnu i mnoge druge funkcije. Ako je, dakle, razvoj ljudske civilizacije, a posebno doba industrijalizacije sa svojim institucijama kao što su škola, fabrika, bolnica, crkva/džamija, socijalna ustanova, pozorište, mediji i sl., postepeno preuzimao od obitelji mnoge ranije funkcije, nameće se pitanje na kojim funkcijama danas počiva i mogu li one biti oduzete od nje?“ (Pašalić; 2004)

Bošnjačka porodica u svojoj tradiciji baštini kur’anski princip tolerancije, uvažavanja drugog i drugačijeg, prihvatajući svakog čovjeka sa svojim posebnostima i poštujući sve različitosti koje postoje među ljudima. Tradicionalna bošnjačka porodica živi u skladu i harmoniji sa svojim članovima koji rade i grade za dobrobit cijele porodice.

Porodica se opisuje kao prirodna sredina u kojoj osoba živi i za koju je trajno vezana, jače ili slabije, od rođenja do smrti obilježenu prirodnom i društvenom ulogom roditelja kroz prenošenje djeci najboljeg od svog tjelesnog, moralnog, intelektualnog, radnog, estetskog i religijskog života. (Vukasović, 1995)

Tradicionalna vrijednost koju su baštinile bošnjačke porodice odnosi se i na izbor bračnog druga, gdje se na prvom mjestu gledalo iz kakve je porodice osoba, je li vjernik/ca, kakvog su morala, ko su im roditelji itd. U tradicionalnim porodicama razvodi su bili rijetki, živjelo se za veće i uzvišenije ciljeve kao što su: očuvanje porodičnog doma, odgajanje djece, a želja za materinstvom i očinstvom bila je primjetna u tim porodicama. Bile su mnogobrojne, sretne i zadovoljne sa svim onim što su imale za život.

U bošnjačkim porodicama tradicionalno se njeguju islamske vrijednosti kao što su: sunet - obrezivanje muške djece prilikom kojih se priređuju svečanosti; učenje Kur’ana, ilahija, mevluda; darovanje

djece i ukućana prilikom islamskih blagdana kao što su Ramazanski i Kurbanski bajram; posjećivanje i održavanje mezarja; održavanje rodbinskih, komšijskih i prijateljskih veza i dr.

U tradicionalnoj porodici odgoj se zasnivao na uzoru. Roditelji su bili glavni uzori svojoj djeci, pa je bilo potrebno dobro odgojiti svoju djecu jer će samo kao takva moći podizati kasnije i svoje porodice. Sinovi su preuzimali ulogu oca u pomaganju svojoj porodici i zarađivanju za nju. Odgajali su se da budu zaštitnici i pomagači mlađim članovima porodice, dok su kćerke odgajane za kućne poslove, kao što su spremanje tradicionalnih jela, među kojima su najčešće bile: mantije, pite, gurabije, halva, dudovi, baklave i dr. Odgajane su da hizmete svome mužu i djeci, podučavane su raznim ručnim radovima: pletenju, tkanju ćilima, stazica, sedžada, jambolija, učili su ih ručnom vezu kojima su njihove majke ukrašavale svoje kuće. Sve ove radove djevojke bi pravile i za svoju spremu koju su nosile u muževljevu kuću kada bi za to došlo vrijeme.

Obučavanje ženske djece ručnom radu kao estetskom izrazu i radnoj sposobnosti bio je primaran odgojni zadatak majke u području estetskog i radnog odgoja. Završni ispit ovog specifičnog majčinog odgojnog područja bilo je ruho djevojke bez kojeg se ne bi mogla udati. Proces rada na ruhu zahtijevao je od mlade djevojke sposobnost tkanja ćilima i ponjava, šivenja i vezenja posteljine, ukrasnog veziva na boščama i zavjesama. (Zukić, 2013)

Patrijarhalni način života čuva strukturalnu potpunost seoske porodice i majčino neprikosnoveno odgajateljsko mjesto. Bez obzira što su majke sa sela sve češće uključene u rad firmi, nemaju osjećaj ekonomske neovisnosti gradskih majki zbog kojeg se one lakše odlučuju na razvod. (Stevanović, 2000)

Odlika tradicionalnih porodica je i osjećaj za estetske vrijednosti, kao što su: njegovanje bošnjačke poezije, proze, pjesama, ilahija i kasida, kao što poznata bošnjačka balada *Hasanaginica*, koja je prevedena na mnoge svjetske jezike, svojim stilom i izrazom oslikava bošnjačku kulturu i tradiciju.

Čistoća je podloga estetici, a postiže se vrijednim kontinuiranim radom majke, kućanice (Zulić, 2013). Omanić i Serdarević (2006) navode da se kuće Bošnjaka bar jedanput godišnje kreće, vuneni dušeci i jastuci prečešljavaju, odnosno peru i čupaju, da se avlije obavezno metu i sapiraju vodom.

U bošnjačkim porodicama vjekovima se njegovala i prenosila sa generacije na generaciju vrijednost džihada na svim nivoima: džihad u borbi sa samim sobom, protiv svojih loših osobina ili namjera, džihad da sebe i druge zaštitimo od loših uticaja negativnih pojava u društvu kao što su: svađe, potvaranja, iznošenje laži, otkrivanje tuđih tajni i grijeha, pojava raznih poroka koji uništavaju porodice, a kasnije i cijelo društvo. Džihad u borbi da očuvamo i zaštitimo svoju vjeru, porodicu, svoju domovinu bio je tradicionalna vrijednost koju su čuvale i prakticirale bošnjačke porodice.

Odluke savremene bošnjačke porodice

„Savremeno društvo donosi nove promjene koje se ne ogledaju samo u unapređenju nauke, razvoju tehnike i tehnologije, nego se ogledaju i u promijenjenom načinu života, prilagođavanju i stalnom učenju. Da bi se opstalo u takvom društvu, pojedinac mora biti spreman na promjene koje nastaju i prilagođavati svoj način života tim novonastalim promjenama. Budući da društvene promjene direktno utiču na pojedinca, to se odmah odražava i na promjene u porodici. Promjene u savremenom društvu utiču na promjene u porodici, kako u njenoj strukturi, tako i u njenim funkcijama, odnosima, dinamičnim.“ (Smajić, 2017)

Savremena bošnjačka porodica teži savremenom načinu života u kojem je djetetu sve podređeno. Stavlja se poseban akcenat na djetinjstvo, da djeci treba pružiti što više topline i ljubavi jer se to kasnije odražava na njihov život u zreloj dobi, njihovu interakciju sa drugim ljudima, povezanost sa okruženjem, kao i brigu i razumijevanje prema drugima. Dijete je centar porodičnih dešavanja, udovoljavaju

se svi njegovi zahtjevi, onoliko koliko su roditelji u mogućnosti. Djeci se daje sloboda da sama odlučuju o svom životu, s tim što kroz odgoj mnoga djeca budu usmjeravana islamskim načinom života, tj. da idu pravim putem, da budu moralna, odgovorna, radna, podstiču se na prakticiranje vjere, da budu bogobožna, da budu svjesna zbog čega su stvorena itd.

„Moderna porodica predstavlja nešto posve novo u odnosu na sve prethodne oblike zajedničkog života pojedinaca međusobno srodnički povezanih u evropskim društvima – u njoj interes pojedinca postaje važniji od interesa grupe, ima manji broj članova i društvenih funkcija, proizvodne aktivnosti članova izmještaju se izvan porodice. Ona je primarna društvena grupa koja nastaje na osnovu priznate veze supružnika i njihove djece (rođene ili usvojene), a koja je samostalna i odvojena od srodničkih grupa kojima pripadaju supružnici. Samostalna bračna dijada predstavlja osnov moderne porodice.“ (Bobić, 2007)

U savremenoj bošnjačkoj porodici uloge članova porodice su se promijenile, pa tako majka više nije samo domaćica i odgajateljica već je najčešće i poslovna žena koja gradi svoju karijeru, otac više nije glavni i jedini uzor u porodici već su to sada najčešće društvo, uspješne ličnosti, fudbaleri, razni influenseri itd.

Ove promjene itekako utiču na položaj porodice, pa tako pronalazimo sljedeće:

- „Obitelj postaje sve manja: u opadanju je broj djece u obitelji. Bračni parovi ne samo da imaju sve manje djece nego nakon stupanja u brak sve više odlažu njihovo rađanje.

- Uočljiv je trend odlaganja ženidbe i udaje, ponajčešće radi školovanja, ali i zbog neriješenih egzistencijalnih pitanja.

- Sve je veći broj obitelji u kojima oba roditelja rade i sve više djece odrasta u obiteljima dvojne karijere, gdje su oba roditelja ne samo zaposlena nego im je izuzetno stalo do uspjeha i napretka u karijeri. Stoga djeca i odrasli provode malo vremena zajedno.

- U porastu je procent jednoroditeljskih obitelji nastalih razvodom,

smrću jednog roditelja ili rađanjem izvan bračne zajednice.

- Povećava se stopa razvoda.
- Povećava se broj samaca (neudatih i neoženjenih). Mladi ljudi se sve teže odlučuju na brak.
- Raste procent ponovnih ženidbi i udaja.
- Raste procent obitelji bez djece.
- Javljaju se homoseksualni brakovi.
- Konflikte u obitelji sve više rješavaju socijalne ustanove.“ (Pašalić; 2004)

Bošnjačka porodica u savremenom dobu nailazi na mnoge izazove u pogledu samog vaspitanja svoje djece, s obzirom da je razvoj tehnike i tehnologije doprinio s jedne strane da sve bude dostupno, kao pozitivne stvari iz kojih se može naučiti mnogo, koje olakšavaju život ljudima i koje su korisne, a sa druge strane doprinio je i pojavi negativnih stvari, od raznih video-igara sa nasilnim sadržajima, nemoralnih sadržaja koji štete našoj djeci i društvu uopće.

U savremenim bošnjačkim porodicama koje svoj život uređuju po islamskim načelima očuvalo se mnogo tradicionalnih vrijednosti, od poštivanja svojih roditelja, porodice, rodbine, davanja prednosti moralu, obrazovanju, očuvanju bračne zajednice, njegovanju prijateljstava itd. Život u bošnjačkim porodicama, u zavisnosti od toga da li žive u gradu ili na selu, razlikuje se u nekim stvarima koje se tiču samog odgoja djece. Roditelji u gradu posvećuju više pažnje djeci oko učenja, a djeca na selu su uglavnom prepuštena sebi dok njihovi roditelji vode računa o njihovoj higijeni i ponašanju.

Postoje razlike po pitanju odgoja djece u gradskim i seoskim porodicama. U gradskim porodicama dijete je u središtu pažnje, dok roditelji, majka, puno pažnje posvećuju za njegovo učenje, vannastavne aktivnosti i otkrivanje djetetovih potencijala. U seoskim porodicama dijete je uglavnom prepušteno sebi u domenu učenja, ali se majka brine o higijeni i lijepom ponašanju uz djetetovu obavezu

obavljanja lakših kućnih poslova. Na nivou porodične kohezivnosti seoske porodice su kohezivnije od gradskih. (Stevanović, 2000)

Savremenu bošnjačku porodicu odlikuje i želja za sticanjem imetka i pridavanjem pažnje materijalnim stvarima po uzoru na druge zajednice koje sve više pridaju važnost materijalnim stvarima, koje kod mladih često stvaraju sliku da je uspjeh biti imućan i posjedovati mnoštvo imetka i tako se prave vrijednosti stavljaju po strani, a to je odgajanje njihovih duša da je prava vrijednost biti dobar i slobodan čovjek koji je svjestan svrhe svoga postojanja na ovom svijetu.

Savremene bošnjačke porodice imaju institucije koje im pomažu da očuvaju svoju tradiciju i olakšaju da odgoje svoju djecu na dobrim osnovama. Takve institucije se nalaze u sklopu Islamske zajednice koja je dio bošnjačkog identiteta i autentični predstavnik bošnjačke kulture koja je jednim dijelom islamska, a drugim običajna. Mnoge savremene bošnjačke porodice su prepoznale kvalitet i važnost islamskih institucija, pa nastoje svojoj djeci obezbijediti školovanje u njima, kako muškoj djeci tako i ženskoj i na taj način izgrađivati svoju zajednicu na zdravim temeljima.

Savremena bošnjačka porodica odlikuje se i po tome što svoju djecu odgaja za samostalan život i osnivanje porodice u kojoj će biti slobodni da uređuju svoju bračnu zajednicu onako kako oni žele i osjećaju da treba bez uplitanja i nametanja drugačijih mišljenja.

Savremeni način života u bošnjačkoj porodici uticao je i na brojnost porodice. Roditelji imaju manje djece, mladi se kasnije odlučuju na brak, lako se odlučuju na razvod i sve je više slobodnih ljudi koji su više posvećeni izgradnji karijere i dobijanju posla, pa tek onda se odlučuju na zasnivanje porodice. Na osnovu svega toga možemo zaključiti da se struktura bošnjačke porodice značajno promijenila, njena uloga koja je ranije bila zastupljena, kao i funkcija koju je imala, ali je i činjenica da je kroz vjeru, kulturu i običaje sačuvala mnogo tradicionalnih vrijednosti koje je izdvajaju u savremenom društvu.

Za potrebe ovog istraživačkog rada odradila sam anketu koju sam

sprovela na 100 uzgrednih ispitanika različitih obrazovnih profila i različitih uzrasnih doba, muških i ženskih osoba u općini Sjenica.

Metodologija istraživanja

Problem istraživanja

Problem istraživanja ovog rada je pitanje koje tradicionalne vrijednosti baštine savremene bošnjačke porodice?

Predmet istraživanja

Predmet istraživanja ovog rada, pod nazivom *Bošnjačka porodica između tradicije i savremenosti*, jeste teorijski i empirijski istražiti i analizirati prisustvo tradicionalnih vrijednosti u savremenoj bošnjačkoj porodici.

Cilj istraživanja

Cilj ovog istraživačkog rada jeste istražiti i analizirati mišljenja prolaznika o prisustvu tradicionalnih vrijednosti u bošnjačkoj porodici.

Zadaci istraživanja

Zadaci istraživanja ovog rada su:

- a) istražiti i objasniti šta predstavlja tradicija savremenoj bošnjačkoj porodici,
- b) ispitati i predstaviti koje tradicionalne vrijednosti baštine savremene bošnjačke porodice,
- c) ispitati i analizirati na koji način će savremene bošnjačke porodice sačuvati tradicionalne vrijednosti.

Hipoteza istraživanja

Savremene bošnjačke porodice baštine i čuvaju mnogobrojne tradicionalne vrijednosti.

Metode istraživanja

Metode koje su korištene u ovom istraživačkom radu su:

- a) metoda teorijske analize i
- b) servej istraživački metod (*servey method*).

Tehnike istraživanja

U ovom istraživačkom radu koristila sam sljedeće tehnike:

- a) studijske analize relevantne naučne literature,
- b) tehnike analize sadržaja i
- c) anketiranje.

Instrumenti istraživanja

Prilikom ovog istraživačkog rada koristila sam sljedeće instrumente:

- a) upitnik i
- b) skale procjene.

Uzorak istraživanja

Uzorak istraživačkog rada sačinjavali su uzgredni prolaznici u općini Sjenica, različitih obrazovnih profila, svih uzrasnih doba, muškarci i žene. Uzorak je obavljen na 100 ispitanika.

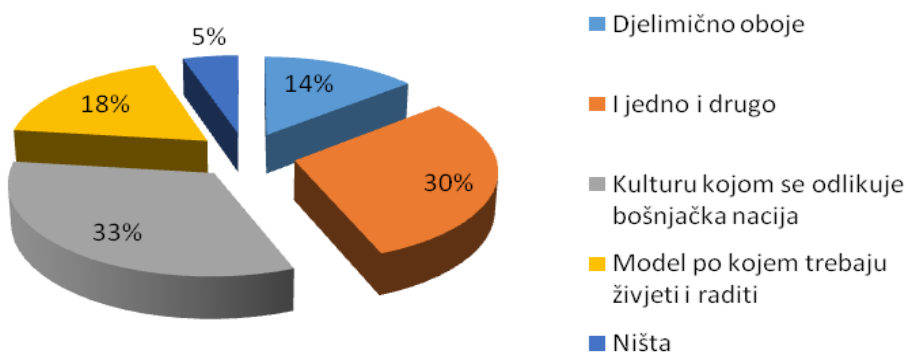
Rezultati istraživanja

Pitanje br. 1

Šta predstavlja tradicija savremenoj bošnjačkoj porodici?

Na ovo pitanje ispitanici su mogli odgovoriti na sljedeće ponuđene odgovore:

- a) Model po kojem trebaju živjeti i raditi,
- b) Kulturu kojom se odlikuje bošnjačka nacija,
- c) I jedno i drugo,
- d) Djelimično oboje,
- e) Ništa.

Na osnovu dobijenih podataka možemo vidjeti da od 100 ispitanika njih 33% je odgovorilo da tradicija za njih predstavlja kulturu kojom se odlikuje bošnjačka nacija, zatim 18% je odgovorilo da je to model po kojem trebaju živjeti i raditi, 30% smatra da tradicija za njih predstavlja oboje navedeno, 14% kaže da je djelimično oboje, a za 5% njih tradicija ne predstavlja ništa.

Pitanje br. 2

Šta savremene bošnjačke porodice baštine?

Na ovo pitanje ispitanici su mogli odgovoriti na sljedeće ponuđene odgovore:

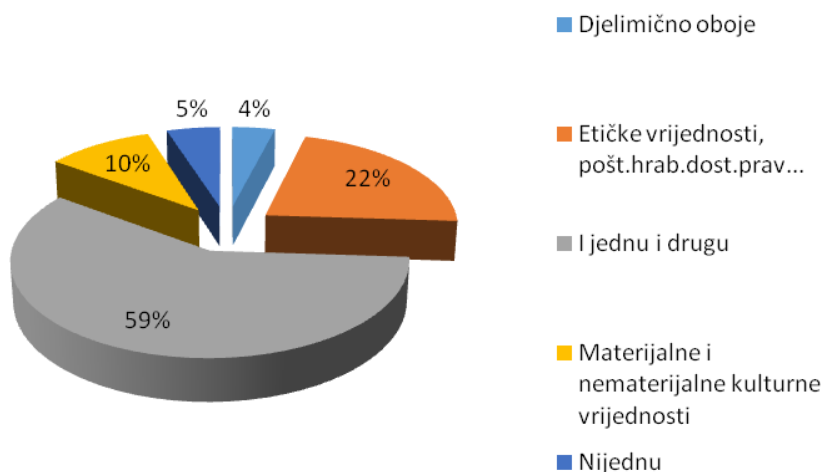
a) Etičke vrijednosti kao što su: poštenje, hrabrost, dostojanstvo, pravednost, iskrena ljubav itd.

b) Materijalne i nematerijalne kulturne vrijednosti kao što su: podizanje džamija, otvaranje mekteba, medresa, fakulteta, univerziteta, vakufskih zgrada; hamami, stare bošnjačke kuće, sandžački ćilim, sevdalinka, mevludi, obredi pri sunećenju, muslihunstvo itd.

c) I jednu i drugu,

d) Djelimično oboje,

e) Nijednu.

Na osnovu dobijenih podataka možemo vidjeti da od 100 ispitanika njih čak 59% kaže da bošnjačke porodice baštine etičke vrijednosti, kao i materijalne i nematerijalne kulturne vrijednosti koje su pobrojane u pitanju, 22% njih smatra da su to samo etičke vrijednosti, 10% njih smatra da su to materijalne i nematerijalne vrijednosti, 4% kaže da

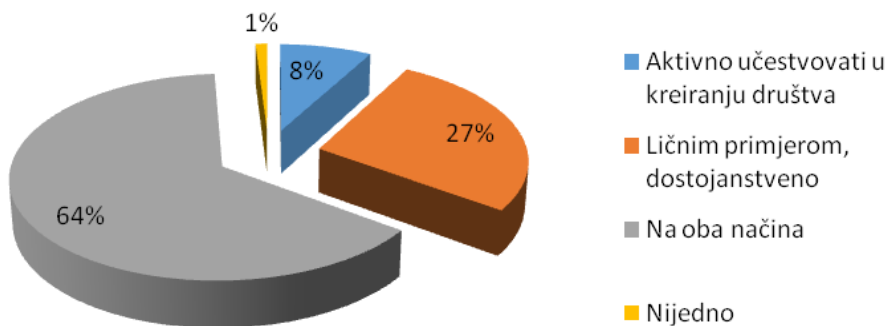
su djelimično obje zastupljene u bošnjačkim porodicama, a 5% od ukupnog broja ispitanika smatra da bošnjačke porodice ne baštine nijednu tradicionalnu vrijednost.

Pitanje br. 3

Savremene bošnjačke porodice će sačuvati tradicionalne vrijednosti na sljedeći način?

Na ovo pitanje ispitanici su mogli odgovoriti na sljedeće ponuđene odgovore:

- a) Ličnim primjerom, dostojanstveno, sa ponosom podučavati svoju djecu svim tradicionalnim vrijednostima,
- b) Aktivno učestvovati u kreiranju društva i promovirati tradicionalne vrijednosti bošnjačke porodice,
- c) Na oba spomenuta načina,
- d) Nijedno.

Na osnovu dobijenih podataka možemo vidjeti da od 100 ispitanika njih 64% smatra da će bošnjačke porodice sačuvati tradicionalne vrijednosti ličnim primjerom, ali i aktivnim učešćem u društvenom životu, njih 27% kaže da će ih najbolje sačuvati ličnim primjerom, 8% kaže da je bolje to uraditi ako budemo aktivni u kreiranju društvenog života, dok 1% kaže da ni na jedan od nabrojanih načina ne mogu sačuvati tradicionalne vrijednosti.

ZAKLJUČAK

Ovaj rad završavam analizom dobijenih podataka istraživanja i na osnovu teorijskih i empirijskih saznanja potvrđujem osnovnu hipotezu ovog istraživačkog rada, a to je: *Savremene bošnjačke porodice baštine mnogobrojne tradicionalne vrijednosti*, kao što smo mogli vidjeti u grafikonu br. 2 gdje je od ukupno 100 ispitanika 59% njih odgovorilo da savremene bošnjačke porodice baštine kako etičke vrijednosti u koje spadaju: poštenje, hrabrost, dostojanstvo, pravednost, iskrena ljubav itd., tako i materijalne i nematerijalne kulturne vrijednosti koje se odnose na: podizanje džamija, otvaranje mekteba, medresa, fakulteta, univerziteta, vakufskih zgrada, čuvanje sevdaha, mevluda, muslihunstva itd.

Jedan od zadataka ovog istraživačkog rada bio je istražiti i objasniti: *Šta predstavlja tradicija savremenoj bošnjačkoj porodici*, pa smo došli do odgovora da tradicija savremenoj bošnjačkoj porodici najčešće predstavlja model po kojem trebaju živjeti i raditi, kao i kulturu kojom se odlikuje bošnjačka nacija.

Pripadnost jednom narodu ili etnička pripadnost je "...osjećaj identifikacije posebnosti u datoj zajednici koja ih razlikuje od ostalih (...), najčešće isto kao kod same nacije - jezik, historija, porijeklo, religija. Etničke razlike su potpuno stečene i društveno uspostavljene". (Fočo, 2003: 69)

Također, među zadacima u ovom istraživačkom radu imali smo i pitanje: *Na koji način će savremena bošnjačka porodica sačuvati tradicionalne vrijednosti* i na kraju smo došli do odgovora da 64% od ukupno 100 ispitanika misle da je tradicionalne vrijednosti najbolje čuvati ličnim primjerom i aktivnim učestvovanjem u kreiranju društva.